

ЗНАЧЕЊЕТО НА АНАЛИЗАТА НА ФИНАНСИСКИ ИЗВЕШТАИ ЗА ФИНАНСИСКАТА СТАБИЛНОСТ И УСПЕШНОСТ НА КОМПАНИИТЕ

Александра Костадинов¹, Оливера Ѓорѓиева -Трајковска², Благица Колева³

¹ Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
aleksandra.208675@student.ugd.edu.mk

² Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
olivera.trajkovska@ugd.edu.mk

³ Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
blagica.koleva@ugd.edu.mk

Апстракт: Предмет на обработка во овој труд претставува значењето на анализата на финансиските извештаи, особено рацио анализата, за успешноста во работењето на компаниите и донесување на ефикасни економски одлуки. Финансиската анализа претставува исцрпно истражување, квантифицирање, опис и оценка на финансиската состојба и успешност на компанијата. Финансиската анализа се јавува како една од најважните функции на управување, раководење и контрола на финансиите на една компанија. Таа дава оценка за бонитетот на компанијата и има за цел да ја утврди финансиската состојба на една компанија, како квалитет и квантитет на средства и извори на средства и финансиски резултат во одреден временски период. Преку анализата и обработка на информациите презентирани во финансиските извештаи (биланс на состојба, биланс на успех, извештај за парични текови и извештај за промена на капиталот) се добива одговор на многу прашања, како што се: каква е состојбата со средствата на компанијата? Колкава е неговата успешност? Колкава е искористеноста на ресурсите? Колку се оправдани неговите трошоци?

Процесот на анализа на финансиските извештаи е дизајниран за да им помогне на деловните луѓе, инвеститорите и кредиторите да научат како да ги читаат, интерпретираат и анализираат подготвените финансиски извештаи. Таа се фокусира, пред сè на финансиските показатели кои ги користат аналитичарите, инвеститорите, менаџерите и другите заинтересирани субјекти, со кои се врши евалуација на финансиската состојба, оперативните перформанси и готовинските текови на работењето на компаниите.

Клучни зборови: *финансиска анализа, показатели, финансиски извештаи, одлуки*

IMPORTANCE OF ANALYSIS OF FINANCIAL STATEMENTS FOR FINANCIAL STABILITY AND SUCCESS OF COMPANIES

Aleksandra Kostadinov¹, Olivera Gjorgieva-Trajkovska², Blagica Koleva³

¹ Master student at Faculty of Economics, University “Goce Delchev”, Stip
aleksandra.208675@student.ugd.edu.mk

² Faculty of Economics, University “Goce Delchev”, Stip
olivera.trajkovska@ugd.edu.mk

³ Faculty of Economics, University “Goce Delchev”, Stip
blagica.koleva@ugd.edu.mk

Abstract: The subject of processing in this paper is the significance of the analysis of the financial statements, especially the ratio analysis, for the success in the operations of the companies and the making of efficient economic decisions. Financial analysis is an exhaustive research, quantification, description and evaluation of the company’s financial condition and performance. Financial analysis appears as one of the most important functions of management, management and control of a company’s finances. It provides an assessment of the company’s creditworthiness and aims to determine the financial condition of a company, such as the quality and quantity of assets and sources of assets and financial result in a certain period of time. Through the analysis and processing of the information presented in the financial statements (balance sheet, income statement, statement of cash flows and statement of changes in capital)

an answer is obtained to many questions, such as: what is the state of the company's assets? What is its success rate? What is the resource utilization? How justified are its costs?

The financial statement analysis process is designed to help businesspeople, investors, and creditors learn how to read, interpret, and analyze prepared financial statements. It focuses, above all, on the financial indicators used by analysts, investors, managers and other interested entities, which evaluate the financial situation, operational performance and cash flows of the companies' operations.

Key words: *financial analysis, indicators, financial statements*

1. Вовед

Во денешно време компаниите работат во комплексни и променливи окружувања кој постојано и брзо се менуваат. Тука посебно значење ќе дадеме и на глобализацијата која уште повеќе им отежнува на компаниите кои се соочуваат со бројни предизвици со кои се немале сретнато на домашниот пазар. Тие мора ако сакаат да успеат да ја одржат конкурентската предност и да можат да одговорат на сите закани и промени во окружувањето да бидат способни да носат ефикасни и ефективни одлуки во насока компанијата да се прилагоди и постојано да се унапредува согласно промените во деловното опкружување.

Успехот на една компанија зависи токму од одлуките кои ќе бидат донесени. Изворот на информации за работењето на една компанија која им помага на менаџерите да дојдат до одговор на многу прашања е токму сметководството. Тоа претставува универзален јазик за бизнис комуникацијата. Сметководствените информации кои им се презентираат на корисниците се содржани во финансиските извештаи. Основни финансиски извештаи се: Биланс на состојба, Биланс на успех, Извештај за парични текови и Извештај за промена на капиталот. Токму финансиските извештаи претставуваат предмет на анализа. Преку анализата на финансиските извештаи се добива слика за крвотокот на компанијата. Анализата е суштинска каде доаѓаме до информации каква е финансиската состојба на претпријатието како и информации за структурата на средствата и изворите на финансирање. Дали компанијата е ликвидна, солвентна? Дали е профитабилна? Каков е степенот на нејзината задолженост? Како и каква е нејзината пазарна вредност? [1]

Анализата на финансиски извештаи освен на сопствената компанија може да се прави и на конкурентните компании на добавувачите или купувачите за да знаеме со кого работиме, односно од кого купуваме на кого продаваме каква е нивната состојба во однос на солвентноста, какви се нивните движења. Исто така со анализата на финансиските извештаи може да се дојде до поширока слика за дејноста во која работи компанијата и врз база на тоа да се помогне на менаџментот во носење на соодветни деловни одлуки. Додека пак во делот на даноците преку анализа на компаниите којшто ни се конкуренција во бизнисот можеме да добиеме многу информации во однос на тоа колку е вообичаена трговска маржа. Од ова можеме да кажеме дека финансиската анализа е во функција на оценка на бонитетот на компанијата има за цел утврдување на финансиската состојба на една компанија во однос на квантитет и квалитет на средства и извори на средства и финансискиот резултат во одреден временски период. Финансиската состојба на компанијата реагира на секоја промена на активност на компанијата во однос на продавање, купување, кредитирање и др.

Суштината на финансиската анализа се состои од: анализа на извори на средства, анализа на користење на финансиски средства, анализа на враќање на туѓи средства, анализа на финансиска сигурност и анализа на финансиска ликвидност. Значењето на анализата на финансиски извештаи за компаниите е голема. Таа служи да му помогне на менаџерскиот тим во остварување на поставените финансиски планови, потоа да и помогне на компанијата во унапредување на планираните задачи и откривање на внатрешни резерви со цел за поефикасно финансирање на деловното работење. Како и критички да ја разгледа вкупната деловна состојба, особено финансиска и да се потенцираат елементите кои се важни за развојот на финансиската политика. Согласно наведеното компаниите се основаат за да генерираат профит, а нивната успешност е детерминирана од успешноста и перцепцијата на оние кои го менаџираат и управуваат со него. Менаџерите мора да добиваат информации за финансиската состојба и успешност на компанијата за да можат да

носат навремени и вистински одлуки лпи се базираат на факти. Значајните информации се добиваат токму од анализата на финансиските извештаи и оттука можеме да кажеме дека е огромно значењето на анализата на финансиските извештаи за финансиската успешност и стабилност на компанијата. [2]

2. Методи на анализа на финансиски извештаи

Анализата на финансиски извештаи претставува основа за носење на деловните одлуки. Во процесот на носење одлуки Peter Drucker разликува пет фази:

- Дефинирање проблем,
- Анализа на проблемот,
- Составување на алтернативни решенија,
- Избор на најдобро решение,
- Претварање на одлуката во ефикасна акција.

Дефинирање на проблемот означува несакано однесување или краен резултат кој бара корекција, а целта на менаџерот е да го реши проблемот. Во втората фаза се собираат информации за да се дефинира проблемот, а потоа да се оди на составување на алтернативни решенија која е и третата фаза во процесот на одлучување. Во четвртата фаза се оценуваат алтернативите и се бара најдоброто решение и во последната фаза имаме примена на избраната алтернатива. Во оваа фаза одлуката треба да се оствари. Извршувањето вклучува употреба на менаџерска способност да осигура дека се остварува избраната алтернатива.

Во суштина финансиската анализа нема автономни цели тие се определуваат од потребите и целите на финансиските аналитичари и корисници на нејзините резултати. Финансиската анализа може да се класифицира спрема различни критериуми: корисници, предмет на анализа, начин на подготовка на информациите. Ако се има предвид дека суштината на управување со финансиите на една компанија, како и носење рационални инвестициски и финансиски одлуки тогаш финансиската анализа треба да овозможи процена: [3]

- Финансиска состојба на компанијата,
- Потребност од проширување на деловни активности и
- Потребност од обезбедување на дополнителни извори на финансирање.

Анализата на финансиски извештаи се занимава со одредување и истражување на односите и врските кои постојат помеѓу позициите на Билансот на состојба, Билансот на успех и Извештајот за парични текови на начин на кој се искажува правилна проценка на финансиската состојба, перформансите и ликвидноста на компанијата. За да се исполни оваа задача на финансиските аналитичари на располагање им стојат одредени алатки и техники на анализа. Најчесто се користат следните методи:

- Хоризонтална анализа,
- Вертикална анализа,
- Анализа со примена на финансиски показатели,
- Анализа на нето обртен капитал и
- Левериџ анализа.

3. Анализа на финансиските извештаи со примена на финансиски показатели

Анализата на финансиски извештаи со примена на финансиски показатели се нарекува уште и рачна анализа. Тоа е всушност математички соодност помеѓу вредност на две ставки од финансиските извештаи (однос помеѓу приходи од продажба и нето добивка). Овие показатели имаат вредност само ако правилно ги толкуваме со примена на одредени норми, стандарди, правила. А како најчести се:

- Ментални стандарди на финансискиот аналитичар,

- Рацио броеви и проценти врз основа на финансиската и деловната минато на компанијата,
- Рацио броеви и проценти врз основа на тековниот оперативен-финансиски план на компанијата и
- Рацио броеви и проценти врз основа на најуспешните компании во таа област.

Треба да се напомене дека секоја компанија треба посебно да се анализира, имајќи ги во предвид спецификите и дејноста во која компанијата работи бидејќи показател кој е значаен за производна компанија може да бие сосема незначаен за финансиска институција итн. Кога ги пресметуваме показателите не треба да пристапиме механички како да е математичка операција, туку треба да знаеме која е целта што сакаме да ја постигнеме со финансиската анализа. Може да се каже дека клуч за добивање на значајни информации од анализа на показатели е утврдување на трендови, односно споредбата. Може да споредуваме показатели низ времето во рамките на компанијата за да дојдеме до заклучок дали нејзиното работење се подобрува или влошува и може да правиме споредба на показателите со слични компании за да видиме дали нашата компанија е подобра или полоша од просекот во рамките на нејзиниот сектор на работење.

Воедно треба да напоменеме дека освен анализата со показатели треба да земеме предвид и други информации како што се: Белешките кон финансиските извештаи, староста и природата на средствата на друштвото, тековни и идни промени на пазарот на кој работи друштвото, некои други ставки што посебно се обелоденети во финансиските извештаи како и информации од берзата за пазарна вредност на акциите. Значи во рацио однос се ставаат биласни големини кои се меѓусебно условени и поврзани. [4]

Рацио показателите се носители на информации за доносителите на деловни одлуки во претпријатијата. Показателите се пресметуваат и употребуваат зависно од потребите и интересите на тие што ги носат одлуките во претпријатието. Таа на пример сопствениците на капиталот се заинтересирани за долгорочната профитабилност и сигурност, додека пак кредиторите се заинтересирани за ликвидноста. Менаџментот на претпријатието е заинтересиран за сите показатели на компанијата бидејќи се грижи за ликвидноста, краткорочна и долгорочна финансиска стабилност и профитабилност.

Основните показатели ги групираме во следниве категории:

- Показатели на ликвидност,
- Показатели на деловна активност,
- Показатели на профитабилност (рентабилност),
- Показатели на финансиска структура и
- Показатели на пазарна вредност.

3.1. Показатели за анализа на ликвидноста

Ликвидноста ни ја покажува способноста на компанијата да ги подмирува своите краткорочни обврски со средствата кои можат најбрзо да се конвертираат во готовина, таканаречени ликвидни средства. Овие средства во финансиските извештаи се наоѓаат под називот тековни средства и истите претставуваат работен капитал на компанијата, неопходен за извршување на нејзините оперативни активности. [5]

Оваа анализа се нарекува и анализа на нејзината краткорочна финансиска рамнотежа. Работниот капитал се дефинира како тековен капитал и се очекува да се потроши или претвори во готовина во рок од една година. Тоа се всушност тековните средства минус тековните обврски. Тој ни покажува всушност колку ефикасно компанијата генерира приходи со својот обртен капитал. На пример коефициент на обрт на обртниот капитал 4,0 ни покажува дека компанијата генерира 4 денари приход за еден денар обртно средство. Фактори кои ја определуваат ликвидноста се: доспеани обврски, временски рокови, средства за плаќање, па е потребна временска и вредносна услогласеност на овие три елементи.

3.2. Показатели за анализа на профитабилноста и поврат на капиталот

Способноста да се генерира профит е клучна работа на секоја компанија, односно тоа е целта на нејзиното основање и работење. Профитабилноста треба да биде главен фокус на секоја компанија бидејќи од тоа најмногу зависи и вредноста на компанијата и вредноста на хартиите од вредност што ги издава. Исто така профитабилноста ја рефлектира конкурентската позиција на компанијата на пазарот и квалитетот со неговото управување. [6]

Билансот на успех е финансискиот извештај кој ни ги открива изворите на добивката. Добивката компанијата може да ја распредели на акционерите или пак да ја реинвестира во компанијата. Тие се користат за оценка на способноста на компанијата да остварува добивки, односно вишок на приходи споредено со расходите на работење и други трошоци кои настануваат во одреден период. Како позначајни показатели ќе ги издвоиме:

- Поврат на ангажиран капитал,
- Поврат на акционерска главнина,
- Процент на поврат на средствата,
- Бруто профитна маржа и
- Нето профитна маржа.

3.3. Показатели за анализа на деловната активност

Показатели на деловна активност или уште показатели на ефикасност кој вршат контрола на побарувањата од купувачите и залихите.

Показатели на финансиска структура

Вкупните извори на финансирање на компаниите може да се класифицираат според различни критериуми. Во финансиската литература најпознати класификации се според:

- Сопственоста и
- Рочноста.

Изворите на финансирање на компанијата можат да биат од сопствени средства или можат да бидат позајмени извори на финансирање. Токму односот помеѓу сопствените и позајмените извори на финансирање ја претставуваат финансиската структура на една компанија. Билансот на состојба на страната на пасивата ни ги покажува изворите на финансирање кои компанијата ги користи. Доколку компанијата се финансира со позајмени извори, тогаш презема обврска да ги врати позајмените средства во соодветен фиксно утврден рок. Цената за позајмените средства е плаќање на соодветен интерес камата што компанијата треба да ја плати. Присуството на вакви расходи во Билансот на успех ни потврдува дека компанијата користи туѓи извори на финансирање, а нивното ниво индиректно зборува за финансиската структура на компанијата. [7]

Треба да се напомене дека обврските кои компанијата ги има од користењето на туѓи извори на финансирање се фиксни и приоритетни. Тие не зависат од деловната активност на компанијата. Дали компанијата ќе биде во добивка или загуба не е битно. Овие трошоци мора да се подмират. Токму овие фиксни финансиски расходи, доколку се поголеми ни укажуваат на зголемен ризик, односно опасност дека компанијата нема да биде во можност да ги врати.

3.4. Показатели за анализа на пазарната вредност на компанијата

Показателите за пазарна вредност долго време се користат за носење на деловни одлуки за инвестирање. Показателите за пазарна вредност се во функција на анализа на дивидендната политика на компанијата. Овие показатели се многу важни за внатрешните корисници. Бидејќи им даваат информации за направените инвестиции како и за повратот на тие инвестиции, односно за повратот на портфолиото. Портфолио претставува збир на средства во форма на инвестиции што ги поседува компанијата, односно збир од различни хартии од вредност. Инвестициското портфолио може да се состои од збир од различни акции, збир од група обврзници или комбинација од нив. Целта на создавање на портфолио е да се намали ризикот. Кај инвестициското портфолио очекуваниот принос е пондериран

просек од очекуваните приноси на секоја поединечна хартија од вредност што ја има во портфолијото. Од оваа група показатели најчесто ги анализираме: [10]

- Нето добивка по акција,
- Односот на пазарна цена и нето добивка по акција,
- Показател на плаќање на дивиденда,
- Дивидендна стапка,
- Киговодствена вредност по акција,
- Пазарна вредност на фирмата (пазарна капитализација),
- Дивиденда по акција и
- Покриеност на дивиденда,

Значи, пред да инвестираме во една компанија мора добро истата да ја процениме. Пазарот често знае да ги промени правилата на игра и со тоа сè што во моментот ни се чини дека е сигурна инвестиција да биде грешка. Токму затоа се користат овие показатели за да им помогнат на акционерите и останатите инвеститори во носење на инвестициони одлуки, а за тоа им треба да ја оценат вредноста и квалитетот на акциите на конкретното друштво во кое сакаат да вложат. [11] Вредноста на вложувањето во купување на обични акции во некоја компанија која котира на берза е нејзината пазарна вредност. При пресметка на овие показатели не се користат само информации од Финансиските извештаи, туку се користат и од пазарот на капитал за пазарна цена на акциите од Македонска берза за хартии од вредност.

Заклучок

Менаџерите во своето комуницирање меѓу другото ги користат финансиските извештаи како инструменти за определување на финансиска состојба и насочување на финансиското работење воопшто. Финансиските извештаи содржат значајни информации за финансиската сила на претпријатието, за неговото финансиско работење, бонитетот и др. Податоците што се презентираат во финансиските извештаи се добиени врз основа на евидентирање на настани од минатото. Менаџерите се заинтересирани за ефектите што ги има финансиското работење врз состојбата и перспективите на претпријатието во иднина. Анализата на финансиски извештаи треба да придонесе за подобрување на резултатите во идното работење. Од стојалиштето на врвниот менаџмент анализата преку аналитички показатели служи како корисно средство за следење на работењето, детектирање на ограничувачки фактори, изнаоѓање на можностите за развој, а исто така и за стратешко планирање. Отука може да кажеме дека: „Без анализа на финансиски извештаи и на исказите во врска со соодносите и трендовите што можат да ги презентират менаџерите ќе бидат потопени во морето на деталите на таквите извештаи”.

Финансиската анализа претставува дел од една комплексна анализа, бидејќи резултатите од работењето ги презентира во сет од нумерички, а со самото тоа и лесно разбирливи показатели, со што го поедноставува процесот на комуникација во организацијата. Финансиската анализа за појдовна основа ја има анализата на финансиските извештаи – Билансот на состојба, Билансот на успех, Извештајот за паричните текови, Извештајот за промена на капиталот и Белешките кон финансиските извештаи. Овие извештаи претставуваат комплементарни извори на податоци за финансиска анализа, која поради тоа често се нарекува и анализа на финансиските извештаи (билансите) на претпријатието. Финансиската анализа претставува детално аналитичко испитување со примена на соодветни методи и инструменти, со цел.

Користена литература

- [1] Проф. д-р Оливера Ѓорѓиева Трајковска, д-р Благица Колева, *Анализа на финансиски извештаи*, Штип 2017.
- [2] Проф. д-р Оливера Ѓорѓиева Трајковска, проф. д-р Благица Колева, *Финансиско сметководство*, Штип 2019.

- [3] Проф. д-р Благица Колева, проф д-р Оливера Трајковска, Основи на сметководство, Штип 2020.
- [4] Проф. д-р Оливера Ѓорѓиева Трајковска, Финансиска анализа како методолошки инструмент за оценка на финансиската стабилност и успешност на компаниите.
- [5] Doc.dr Goranka Knezevic, Analiza finansijskih izvestaja, Beograd 2008.
- [6] Д-р Трајко Русевски, м-р Саша Твртковиќ, Финансиско сметководство, 2002.
- [7] D-r Jovan Rodic, D-r Mirko Andric, D-r Gordana Vukelic, D-r Bojana Vukovic, Analiza finansijskih izvestaja, Beograd 2015.
- [8] Horngren, Sundern, Elliott, Philbrick, Introduction to financial accounting, 2006.
- [9] Rankovic dr J. Upravljanje finansijama preduzece Beograd 1989.
- [10] Thomas R. Robinson, Hennie Van Greuning, Elaine Henry, Michael A. Broihahn, International Financial Statement Analysis, 2009.
- [11] Martin Fridson, Fernando Alvarez, Financial Statement Analysis, 2002.